

ใบความรู้ที่ ๓ เรื่อง เพลงพื้นบ้านภาคอีสาน
 หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑๓ เรื่อง เรียนรู้ภาษาถิ่นไทย
 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๖ เรื่อง ครั้นเครื่องเพลงภาคอีสาน
 รายวิชา ภาษาไทย รหัสวิชา ท๑๔๑๐๑ ภาคเรียนที่ ๒ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔

เพลงพื้นบ้านภาคอีสาน

ภาคอีสาน มีกลุ่มชนที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกัน ๓ กลุ่ม เพลงพื้นบ้านมี ๓ ประเภท ดังนี้

๑. เพลงพื้นบ้านกลุ่มวัฒนธรรมไทย-ลาว
๒. เพลงพื้นบ้านกลุ่มวัฒนธรรมเขมร-ส่วย (กูย)
๓. เพลงพื้นบ้านกลุ่มวัฒนธรรมไทยโคราช

๑. เพลงพื้นบ้านกลุ่มวัฒนธรรมไทย-ลาว

กลุ่มชนกลุ่มนี้ได้แก่ ประชาชนในจังหวัดหนองคาย อุดรธานี เลย สกลนคร นครพนม กาฬสินธุ์ มหาสารคาม ร้อยเอ็ด ขอนแก่น ชัยภูมิ มุกดาหาร ยโสธร อุบลราชธานี บุรีรัมย์ และบางส่วนของจังหวัดศรีสะเกษ กลุ่มชนนี้ใช้ภาษาถิ่น คือ ภาษาอีสาน เพลงพื้นบ้านของกลุ่มวัฒนธรรมไทย - ลาว มี ๒ ประเภท คือ หมอลำ และเซิ้ง

๑) หมอลำ เป็นเพลงพื้นบ้านที่นิยมมากในภาคอีสาน พัฒนาการแสดงเป็นคณะ มีการฝึกหัดเป็นอาชีพรับจ้างไปแสดงในงานต่าง ๆ มีทำนองลำเรียกตามภาษาถิ่นว่า “ลาย” ที่นิยมมี ๔ ลาย คือ ลายทางสั้น ลายทางยาว ลายลำเพลิน และลายลำเต้ย

๒) เซิ้ง หรือลำเซิ้ง คำว่า "เซิ้ง" หมายถึง การฟ้อนรำ หรือทำนองเพลงชนิดหนึ่ง เรียก ลำเซิ้ง เซิ้งทั่วไปมี ๓ แบบ คือ เซิ้งบั้งไฟ เซิ้งเต้านางแมว (เซิ้งแห่นางแมว) และเซิ้งเต้านางดั่ง การเซิ้งนี้จะ เป็นกลุ่มย่อย ๆ ตั้งกระบวนแห่ไปขอปัจจัยเพื่อร่วมทำบุญงานวัด

๒. เพลงพื้นบ้านกลุ่มวัฒนธรรมเขมร-ส่วย (ญะ)

เป็นกลุ่มประชาชนในจังหวัดสุรินทร์ ศรีสะเกษ และบางส่วนของจังหวัดบุรีรัมย์ มีภาษาของตนเอง คือ ภาษาเขมร และภาษาส่วย (ญะ) ซึ่งต่างไปจากภาษาถิ่นอื่น ๆ นอกจากนี้ ยังมีวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น โดยเฉพาะเพลงพื้นบ้านที่เรียกว่า “เจรียง” ซึ่งแปลว่า ร้อง หรือขับลำ การเล่นเจรียงมีทั้งที่จัดเป็นคณะ และเล่นกันเองตามเทศกาล เป็น ๒ ลักษณะ ได้แก่

๑) เจรียงในวงกันตรึม เป็นวงดนตรีประกอบด้วย ปี่อ ปี่ชลั้ย กลอง กันตรึม ฉิ่ง ฉาบ กรับ ปัจจุบันมีซอฮู้ และซอด้วงด้วย เนื้อร้องจะเลือกให้เข้ากับงานบุญกุศลนั้น ๆ หรือตามที่คุณฟังขอมมา

๒) เจรียงเป็นตัวหลัก ในวันเทศกาล ชาวบ้านที่มีอารมณ์ศิลปินจะจับกลุ่มร้องเจรียงที่จำสืบทอดกันมา ผัดกันร้องและรำฟ้อนด้วย เช่น เจรียงตรุษ เจรียงนอแรกว (เพลงร้องโต้ตอบระหว่างชาย - หญิง)

๓. เพลงพื้นบ้านกลุ่มวัฒนธรรมไทยโคราช

ประชาชนในจังหวัดนครราชสีมา และบางส่วนของจังหวัดบุรีรัมย์ เพลงพื้นบ้านของชนกลุ่มนี้คือ เพลงโคราช ปัจจุบันพัฒนาจากเพลงพื้นบ้านมาเป็นคณะหรือเป็นวง มีการฝึกหัดเป็นอาชีพรับจ้างแสดงในงานบุญ งานมงคล งานแก้บน เนื้อร้องโต้ตอบระหว่างชาย - หญิง กลอนเพลงมีหลายแบบ เช่น เพลงคู่สอง เพลงคู่สี่ ใช้ปรบมือตอนจะลงเพลงแล้วร้อง “ไซ ยะ”

ตัวอย่างเพลงกล่อมเด็กภาคอีสาน

(ขึ้นเพลง) เอ้อ เอ้อ เออ เอ้อ เอ้อ เอ้อ เออ...

นอนเตื่อหล่า...หลับตาแม่สิกล่อม
เจ้าบ่นอนบ่ให้กินกล้วย
แม่ไปห้วยหาสอนปลาชิว
เก็บผักตั่วมาใส่แกงเห็ด
ไปใส่เบ็ดเอาปลาชื้อใหญ่
อย่าฮ้องไห้แม่วังโงงสิจกตา
เจ้านอนสาแม่วังโงงจกท่า
เจ้านอนคำแม่วังโงงจกกัน

นอนสาหล่า

ดั่งลิงดั่งลิงดั่งลิงดั่ง...

ลิงลูกแก้วนอนน่าน้ำพ้อ
ลิงลูกแก้วกินแล้วจั่งนอน
ดั่งลิงดั่งลิงดั่งลิงดั่ง...
ลิงตกส่างทางชันกั้งดั่ง
ตกกันคุดอย่าซีกกลางคีน
ซีกกลางคีนย่านเสื่อมาพ้อ
ขี้มื่อเข้าย่านผีเป้ามาเห็น
ยามกลางเว็นจั่งซี้จั่งเยียว
เอ้อ เอ้อ เออ เอ้อ เอ้อ เอ้อ เออ...
นอนสาหล่า..หลับตาแม่สิกล่อม...

นอนสาหล่า

